

“TEXNOLOGIYA FANINING AHAMIYATI ”

Samarqand viloyati Urgut tumani. 25-maktab texnologiya fani o'qituvchisi.

G'aniyeva Shohista Tursunovna.

Annotatsiya: Texnologiya fani dasturida o'quvchilar texnologiya darslarida egallashi lozim bo'lgan ilmiy-texnik bilimlarining, mehnat ko'nikmalarini va malakalarini hajmi hamda mazmuni belgilab boriladi Texnologiya fani tarbiyasi, mehnatga munosabatni tarbiyalash maktabdagi o'quv hamda sinfdan tashqari ishlarning o'zagi, maktabning hayot bilan aloqasini mustahkamlashning asosiy yo'lidir. O'quvchilar mehnat ruhiy va amaliy tayyorlash maktabning asosiy tarbiyaviy vazifalaridan biridir.

Kalit so'zlar: Texnologiya tushunchasi, Qog'oz, karton, gazlama, turli materiallar, texnik modelashtirish, qishloq ho'jaligi mehnati, robototexnika, elektronika

Texnologiya fani dasturi o'quv rejasi asosida ishlab chiqiladi. Texnologiya fani o'qituvchisi o'zining kundalik faoliyatida bu dasturga amal qiladi va uning bajarilishi majburiy hisoblanadi. Shu bilan bir qatorda o'qituvchi o'quv dasturiga mahalliy sharoitni hisobga olib ma'lum o'zgarishlar kiritishi mumkin. Bu boradi bir qancha talablar hisobga olinishi lozim. Dasturning mazmuni didaktik prinsiplarga to'la – to'kis javob berishi, ilmiy va mafkuraviy jihatdan puxta bo'lishi, murakkabligi ortib borishi hisobga olingan holda mehnat ta'limining tanlangan didaktik tizimiga muvofiq ravishda muayyan izchillikda bayon qilinishi turmush tajribasi bilan bog'langan bo'lishi kerak. Unda mehnat o'rinlari politexnik xususiyatlariga ega bo'lishi, ularning tavsiya qilinadigan ro'yxati esa ijtimoiy ishlab chiqarish ahamiyatiga ega bo'lishi lozim. Texnologiya fani malaka va ko'nikmalari bilan qurollantirish. O'quvchilarni tarbiyalash va ularni bo'lajak amaliy faoliyatga tayyorlashda mehnat malakalari va ko'nikmalari katta rol o'ynaydi. Qo'yi sinf o'quvchilariga mehnat ta'limini berish

vazifalaridan biri ularda bir qator mehnat malakalari va ko'nikmalarini shakllantirishdir. Texnologiya fani malakalari va ko'nikmalari natijasi bo'lib qolmay balki, o'quvchilarni mehnat faoliyatiga, ijtimoiy foydali ishlab chiqarish mehnatini bajarishga jalb qilish sharti hamdir. Ko'nikma – bukishining bilim va tajriba asosida egallangan, ma'lum harakatni ongli bajarishga bo'lgan qobiliyatdir.

Masalan: kartonni kesa bilish ko'nikmasi, qaychini to'g'ri ushlay bilish, harakatni aniq muvofiqlashtirish, yo'nalish, kuch va bosimning tengligini saqlash, qomatni muvofiq keluvchi tarzda tutish degan ma'noni anglatadi. Bu o'rinda ustalik bilan harakat qilib, ma'lum ishning su'rati va aniqligiga rioya qilish kerak. Aks holda ish qo'pol chiqishi mumkin. Berilayotganini o'zlashtirish – bu o'zgaralar tajribasini natijalarini o'z tajribasini natijalari bilan qiyoslashdir.

Texnologiya fani harakatlarining mukammalashuvi sintetik bosqichda maxsus mashqlar ta'sirida yuzaga keladi. O'rganuvchining ongli ayrim harakatga birlashtirish yo'llangan bo'ladi. Malaka - bu faoliyatning mashq qilishlar jarayonida yetilgan, mujassamlashgan tajribadir. Bu tez va aniq bajarish, mashq qilish tufayli tarkib topgan ko'nikma yoki bu ma'lum miqdordagi mashq va usullar bajarilganda ko'nikmadan sakrab o'tish degan ma'noni anglatadi. Shuning uchun mazkur ko'nikma agarda malakani yuzaga keltirishni nazarda tutgan mashq va usullar to'g'ri tuzilgan bo'lsa u to'g'ri malakaga aylanishi mumkin. Biroq malakaning takomillashuv darajasi o'qitishning turli bosqichlarida turlichadir.

Uning strukturasi ham o'zgaruvchandir. Mashqlar jarayonida o'quvchilar bajarilayotgan harakatlar murakkablashib borgan sari, asta-sekin oddiy malakalarning murakkab malakalarga birlashuvi sodir bo'ladi. Texnologiya fani malaka va ko'nikmalarini shakllantirish qo'ydagicha asosiy bosqichlardan tarkib topadi:

- a) boshlang'ich tushuncha.
- b) mehnat harakatlarini sinov uchun bajarish.
- v) ish harakatlari.
- g) yakun chiqarish.

1. Ko'rsatilayotgan harakat maqsadga muvofiq, barcha munosabatlarda ham namunali bo'lishi.

2. Ko'rsatish namunaning ongli idrok etilishiga yordam berish kerak. O'qituvchi o'quvchining e'tiborini harakatning eng asosiy ahamiyatli tomoniga yo'llashi, boshqa harakatni emas, aynan shu harakatning maqsadga muvofiqligini asoslash, ularning loyihalash ongli egallanishiga erishish lozim. Shuning uchun ko'rsatish doimo qisqa tushuntirish bilan birga boradi.

3. Ko'rsatish harakat namunasining o'quvchilar tomonidan faol idrok etilishini ta'minlash kerak. Faollik tafakkur faoliyatida hamda ko'rsatilayotgan narsani idrok etishda ish hajmi miqdorining ko'payishida ifodalanadi. 4. Ko'rsatilayotgan harakat barcha detallari bilan har bir o'quvchiga yaxshi ko'rinishi kerak. Mehnat malakalari va ko'nikmalarini shakllantirish jarayonidagi mashqlar. Mehnat malakalari va ko'nikmalarini shakllantirishga mo'ljallangan mashqlar faqat vaqtga ko'ra taqsimlanganda hamda ma'lum tizim asosida o'tkazilgandagina ijobiy natija beradi. Mashqlar tizimi qo'ydagi asosiy talablarni o'z ichiga oladi:

1. Mashqlarning materiali qiyinlikning oshib borishini nazarda tutgan holda joylashtirish lozim.

2. Keyingi materialning hammasi to'liq tarzda oldingi materialga asoslanishi lozim.

3. Mustaqillik darajasi ortib borilishi kerak. Texnologiya fani malakasining muvoffaqiyatli bo'lishi bir qator shartlarga bog'lik.

O'quvchi o'z faoliyatini mustaqil rejalashtirmas ekan, uning malakasi hech qaon to'liq bo'lmaydi. Nazoratning yo'qligi ko'pincha xato va nuqsonlarning mashqlar jarayonida ortib yuorishiga olib keladi. Bu esa o'z navbatida yetilmagan harakat va usllarning shakllanishiga sabab bo'ladi.

Boshlang'ich sinf o'qituvchisi mehnat ta'limi buyicha ishlarni amalga oshirayotganda o'quvchilar u yoki bu ishni bajarish natijasida qanday ko'nikma, bilim va malkalarni egallashlarini aniq bilish kerak. Ana shunday holda o'qituvchi sinf uchun shu vaqtda zarur bo'lgan materiallarni tanlash imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu

o'rinda muhimi o'quvchilar mazkur materiallarni tayyorlash jarayonida dastur nazarda tutgan bilim va malkalarni egallab olishlaridan iborat. Sinfdagi ish turlari qo'ydagilardan iborat.

1. Qog'oz va karton bilan ishlash
2. Gazlama bilan ishlash.
3. Turli materiallar bilan ishlash.
4. Texnik modellashtirish.
5. Qishloq ho'jaligi mehnati.

Har bir o'quv yilida va barcha sinflarda ish turlari shu tartibda olib boriladi. Birinchidan o'quvchilar ma'lum nazariy bilimlarga ega bo'ladilar, ularning fanlararo texnologik xususiyatlarini, ularning hayotda qo'llanilishi bilan tanishadilar. Ikinchidan materiallarga ishlov berishda eng oddiy usullardan boshlab murakkab usullargacha amaliy o'rganadilar. Maktabning turmush bilan aloqasi kundan-kunga mustahkamlanib bormoqda, sinfdan tashqari ishlarning o'quvchilar o'zlarining mustaqilliklari va tashabbuslarini namoyish eta oladigan, ularga jamiyat foydasi uchun tashkil etilgan Texnologiya fani ning go'zalligi va quvonchini, jamoaning kuchini his etishlariga yordam beradigan yangi shakl va usullarlari aniqlanmoqda. Bugungi kunda ta'limda bo'layotgan islohot va o'zgarishlar o'quvchilarda nafaqat ta'limiy, balki hayotiy kompetensiyalarni rivojlantirishga qaratilgan davlat ta'lim standartlari olimlar, metodistlar va tajribali o'qituvchilardan iborat ijodiy guruhlar tomonidan ishlab chiqildi, takomillashtirilib, bugungi kunda amaliyotga joriy etilmoqda. Texnologiya fani darsligi insonlar hayotida muhim o'rin tutuvchi amaliy texnologiya faoliyatiga tayyorgarlik ko'rishga yordam beruvchi muhim ma'lumotlarni o'z ichiga oladi. O'quvchilar voyaga yetib qaysi kasbni egallashmasin, kim bo'lmasin, texnologiya fanidan olgan bilim va ko'nikmalarini uyda, oilada, ish faoliyatida albatta foydalanadi.

O'quvchilarning sinfdan tashqari ishlarni davom ettirilishi to'garak ishlari, jumladan "Mohir qo'llar", "Yosh naturalistlar", "Badiiy kashtachilik to'garaklari" kabi to'garaklar keng tarqalgandir. O'quvchilarning texnologiya fani faoliyatiga psixologik va amaliy tayyorlash o'quvchilar ijtimoiy foydali mehnatining har xil turlarida

qatnashayotgan vaqtlarda xilma-xil tarbiyaviy tarbirlarni qo'llash orqali amalga oshirilishi kerak. O'quvchilar bilan olib boriladigan sinfdan tashqari ish maktabning butun ta'lim – tarbiyaviy ishlarining ajralmas qismi bo'lib, u bolaning har tomonlama rivojlantirish, darslarda egallayotgan bilimlarini mustahkamlash, chuqurlashtirish, amalda qo'llanishga yordam beruvchi muhim vositalardan biridir. Sinfdan tashqari ish ayni bir vaqtda o'quvchilarning bilim doirasini kengaytiradi, texnologiya fani va tarbiyasi bolalarda fan texnika, sa'natning turli sohalariga qiziqishini o'stirish masalalarini hal etishga yordam beradi. Texnologiya fani bo'yicha sinfdan tashqari ishlar texnik mehnat darslarining davomi qo'shimchasidir. O'quv mashg'ulotlari bilimlarga qiziqishini o'zstiradi, sinfdan tashqari ish darsida bilimlarni kengroq qo'llash hamda chuqurlashtirish imkonini beradi. Shu bilan birga sinfdan tashqari ishdarsda berilgan materiallarni aynan takrorlamasligi kerak, u sinfdagi ishdan o'zining o'yin, qiziqarli xarakterdaligi bilan ajralib turadi. Sinfdan tashqari ish o'quvchilarga ishning o'zlariga ko'proq yoqqan, o'zlarini ko'proq qiziqtirgan turini tanlashlari uchun imkon yaratadi. Faqat sinfdan tashqari ishlarda o'quvchilarning individual ijodiy qobiliyatlari yorqinroq namoyon bo'ladi, bu yerda ular istalgan ish bilan shug'ullanishilari, qo'yilgan maqsadga erishish uchun kerak bo'lgan vaqt va kuchini sarflashlari mumkin. Chunki zehni, tez javob topa bilish, o'z fikri, bilim va ko'nikmalarini safarbar eta bilish xuddi mana shu ish turlarida talab qilinadi. To'garak ishi – “Mohir qo'llar”, “Qo'g'irochoq teatri”, “Yosh tabiatshunoslar”, “Quvnoq ustaxona” to'garaklari. Boshlang'ich sinflardagi to'garak ishlari o'quvchilarida umumiy rivojlantirishni, o'zining sodda ijodiy fikrini amalga oshirish imkoniyatiga ega bo'lsin. “Mohir qo'llar”, “Qo'g'irchoq teatri” to'garaklari ayniqsa katta ahamiyatga ega bo'lib, to'garakda o'g'il va qiz bolalar bir xil qiziqishi, kuchi va imkoniyatlariga yarasha ish bilan shug'ullana oladi. To'garaklarni tashkil etishdan oldin o'qituvchi maktabdagi mavjud imkoniyatlarni chamalab chiqishi lozim. To'garak uchun albatta alohida xona kerak bu xona stolstullar, ma'lum asbob-moslamal to'plami, tayyor ishlarni qo'yish uchun shkaflar bilan jihozlangan bo'lishi kerak. Aslida bolalar kichkinaligidan biror narsani buzib ko'rishga, o'sha buyum-ning ichida

nima borligini bilishga qiziqadi. Mayda detallarni yig'ib yuradi. Ana shu qiziqishni maktabda shakllantirsak, ayni muddao bo'ladi. Robototexnika darslari amaliy faoliyatni taqozo etgani tufayli, maktab moddiy-texnik bazasini shu yo'nalishdagi asbob-uskunalar bilan jihozlash muammosi ko'ndalang bo'lishi tabiiy. Chunki robototexnika uskunolari va jihozlarining kamyobligi va qimmatligi bor gap. Yasash va yaratish jarayonlarini tashkil etish bo'yicha metodik ma'lumotlar bazasi ham yaratilishi zarur. Biroq o'quv markazlaridagi robototexnika mashg'ulotlari ham yuqori texnologik jihozlanganligini uchratmadik. Shunday ekan, o'quvchiga robototexnika sirlarini o'rganish imkoniyatini maktabda yaratish davri kelganligini yana bir bor ta'kidlayman. Zamonaviy ta'lim o'z rivojlanishining yangi bosqichiga qadam qo'ymoqda. Ko'pgina o'qituvchilar va ota-onalar bolalarni fanga qiziqtirish, bilim olishga bo'lgan muhabbatni uyg'otish va ularni g'ayrioddiy narsalarni yaratish va o'ylash istagini uyg'otish imkoniyatini qidirmoqdalar. Materialni taqdim etishning an'anaviy shakllari anchadan buyon o'z ahamiyatini yo'qotdi. Yangi avlod o'z ajdodlariga o'xshamaydi. Ular jonli, qiziqarli, interaktiv usulda o'rganishni xohlashadi. Bu avlod zamonaviy texnologiyalarni osongina boshqarishi mumkin. Bolalar shunday rivojlanishni xohlaydilarki, ular nafaqat tez rivojlanayotgan texnologiyalar bilan hamnafas, balki bu jarayonda bevosita ishtirok etadilar. Bajarilgan ishlarimizni ahamiyati haqida tushuntirilib borilsa, yaxshi natijalarga olib keladi. Texnologiya fani an'analarini sinfdan tashqari ishlarda qo'llash o'qituvchidan muntazam katta tayyorgarlikni, har bitta to'garak ishlarini doimo nazorat qilib, ularni chuqur va mastahkam bilimlar bilan qurollantirib, tanlagan kasbiga qiziqtirib va o'quv fanlari mazmunini mukammallashtirib o'quv jarayonini to'g'ri tashkil etish kerak. Xulosa qilib aytganda o'quvchilarga boshlang'ich sinfdanoq kelajakda to'g'ri kasb tanlashlariga ulkan zamin yaratilsa, kelajak avlodning barkamol bo'lishida, jamiyatimizning rivojlanishida katta ahamiyat kasb etadi

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1.X.Sanaqulov D. Xodiyeva Mehnat o'qitish metodikasi Tafakkur bo'stoni Toshkent -2015 y.

2.N.A. Musulmonov S. Sharipov Mehnat ta'limi o'qitish metodikasi kasb tanlashga yo'naltirish O'zbekiston faylasuflari milliy-jamiyati nashryoti Toshkent – 2016yil.

3. Mavlonova R.A, Sanoqulov X.R, Xodiyeva D.P "Me'nat va uni o'qitish metodikasi" O'quv qo'llanma. 2007yil TDPU.

4. X.Sanaqulov, M.Xaydarov "Boshlang'ich sinfiarda qog'ozdan amaliy ishlar" o'quvmetodik qo'llanma 1996 yil. TDPU.